

ВІЙСЬКОВА ЛІНГВІСТИКА ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОГО МОВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СФЕРИ

Обмін досвідом і знаннями спонукає до інноваційних рішень у розвитку суспільства. У динамічних умовах сучасного світу міждисциплінарні дослідження стають важливим елементом його пізнання та вивчення.

Нові наукові парадигми виникають на перетині лінгвістики і природничих, соціальних, гуманітарних наук, технічних наук і технології (часом, здавалося б, зовсім несумісних із нею). Нині в центрі особливої уваги політики, психологи, соціологи, юристи, важливим компонентом життєдіяльності яких є професійне мовлення. Тож увага лінгвістів до відповідних галузей знання є зрозумілою й обґрунтованою, а поява відповідних досліджень на межі двох наук дає змогу комплексно вирішувати складні проблеми.

Саме так були сформовані соціолінгвістика, лінгвокультурологія, етнолінгвістика, психолінгвістика, патолінгвістика, нейролінгвістика, нейропсихолінгвістика, психіатрична лінгвістика, юридична лінгвістика (юрислінгвістика), сугестійна лінгвістика, нейролінгвістичне програмування, комунікативна лінгвістика, еколінгвістика, інформаційна лінгвістика, езотерична лінгвістика, політична лінгвістика, судова лінгвістика, що напрацьовують власний поняттєво-термінологічний апарат, залучаючи вже усталений лінгвістичний корпус, для належного тлумачення досліджуваних явищ.

У відповідному напрямі розвивається й лексикографія – з'являються відповідні словники та нові підходи до впорядкування термінології. Найновіші поняття й терміни сучасної лінгвістики, зокрема міждисциплінарні, подано в словнику А. Загнітка [1], з'явився соціолінгвістичний та етнолінгвістичний словник [2], словники лексики освітньої та юридичної сфер [4; 5; 6].

Проте поза увагою залишається мова Збройних Сил України – мова військовослужбовців, мова сучасної армії, мова законів, наказів, розпоряджень та інших нормативних документів, яка потребує особливої уваги в контексті повномасштабного вторгнення, нашої активної взаємодії з закордонними партнерами та порозуміння з ними заради нашої Перемоги. Сьогодні багато уваги приділяють мові військових у контексті викладан-

ня іноземних мов у вітчизняних вищих військових закладах освіти, а також стажування викладачів та здобувачів військової освіти за кордоном за різними програмами (DEEP, Erasmus+, NICE та ін.), залишаючи «в затінку» рідну мову. Водночас не вистачає якісного перекладу українською мовою європейських та американських термінів, який повністю задовольнив би обидві сторони. До того ж вкрай необхідно систематизувати поняттєво-термінологічний апарат військової галузі, запропонувати його кваліфіковане тлумачення.

Утім варто наголосити на позитивних тенденціях вдосконалення мови військовослужбовців: вони охоче переходять на українську, а паралельно помітно збагачується їхня англійська, чому сприяють закордонні навчання та стажування, різноманітні мовні та фахові курси, запроваджені іноземними партнерами, натівські програми в межах військової освіти й підготовки, заходи міжнародного військового співробітництва, візити делегацій іноземних держав в Україну – з огляду на усвідомлення потреби всебічного розвитку в умовах боротьби з агресором. Тож воїнів потрібно підтримати в мовно-військовому (військово-мовному) напрямі, підсиливши їхні старання науково-практичним фронтом.

Актуальність проблеми розвитку спеціальної військової мови та, відповідно, наукового напрямку зумовлена потребою усунення лінгвістичних недоліків, що негативно впливають на процес порозуміння між колегами-військовослужбовцями, наявність значної кількості кальок в їхньому усному та письмовому мовленні, в оформленні текстів відповідної тематики (у межах професійного та загальносуспільного користування, наприклад, у журналістів, які висвітлюють військові та воєнні події) різних стилів, зокрема фахової військової документації – наказів, розпоряджень, рапортів тощо. Тож сьогодні надзвичайно важливою для лінгвістів є системна потужна праця на шляху розвитку мови військової сфери. Варто передусім зібрати та систематизувати основні терміни військової науки, окреслити їх поняттєвий обсяг та місце в структурі нового напрямку лінгвістичного знання – *військової лінгвістики*.

Мета нашої роботи – на теоретичному рівні обґрунтувати потребу та основні засади нової лінгвістичної течії.

У вітчизняній мовознавчій науці не знаходимо комплексних досліджень, присвячених окресленим вище проблемам. І хоча військова галузь наразі під особливою увагою – вивчають різні аспекти військової справи,

освіту та підготовку військовослужбовців, зокрема й мовну, – проте переважно все зводиться до запровадження курсів іноземних мов, мовного стажування за кордоном, а також тестування для визначення рівня володіння англійською мовою – СМР (стандартизований мовленнєвий рівень – оцінка мовленнєвої компетенції тестованого з одного з видів мовленнєвої діяльності), яке, по суті, не завжди відображає реального стану речей.

Варто наголосити, що підґрунтям якісної мовної підготовки українських військових має бути насамперед бездоганне володіння рідною, українською мовою, засвоєння військових термінів (не російськомовних, не калькованих, а рідних, питомих!), професійне узгодження їх з англійськомовними, що значно полегшить роботу і військових перекладачів, і військових журналістів, і солдатів, і командирів.

Аналізуючи чинники невизначеності та неврегульованості мови військової сфери, доходимо висновку, що серед них – політична нестабільність і невирішеність мовного питання, які тривали роками, багаторічна підготовка кадрових військовослужбовців, зокрема офіцерського складу, в умовах російської культурної експансії (російськомовного засилля) і, відповідно, відсутність єдиної терміносистеми, а також умов для функціонування закладів та установ, що займаються мовними проблемами зазначеної сфери, і, нарешті, відсутність систематизованого підходу до вивчення рідної мови курсантами в закладах вищої освіти, тоді як іноземній мові з кожним роком приділяють усе більше уваги (відповідний аналіз див. у праці [3]).

Незважаючи на те, що у військових закладах вищої освіти України створено центри мовної підготовки та лінгвістичного забезпечення військ (сил), лінгвістичні науково-дослідні управління, науково-дослідні центри, все ж таки вони не мають такої ефективності й потужності, на яку мали б претендувати (переважно займаються окремими перекладацькими питаннями та деякими експертизами, які часто залишаються на рівні теорії, не знаходячи практичного втілення), і результати їхньої роботи, на жаль, не є системними. Хоча, на нашу думку, саме вони можуть стати осередками, навколо яких почнуть об'єднуватися науковці з актуальних питань двох наук – військової справи і лінгвістики, оскільки саме в них зосереджені військовослужбовці, спеціально підготовлені за філологічними напрямками. Такі експерти, з одного боку, мають орієнтуватися в специфіці військової служби, з іншого – бути фахівцями з мовних питань.

Отже, пропонуємо ввести в науковий обіг термін *військова лінгвістика* на позначення науки, об'єктом якої є вивчення ролі та функцій мови й мовлення у військовій сфері.

Основними аспектами військової лінгвістики має стати функціонування спеціальної військової мови та її вдосконалення, регулювання соціально-мовленнєвих внутрішньодержавних і міждержавних відносин у військовій сфері.

Важливими завданнями військової лінгвістики вбачаємо передусім вивчення функціонування мовлення військовослужбовців, його унормування; практичне розроблення лінгвістичних аспектів державної мови військовослужбовців; термінологічне, перекладацьке та лексикографічне забезпечення діяльності військовослужбовців – паралельно на рівні рідної мови та на рівні іноземних мов, зокрема англійської як міжнародної; увага до лінгвістичної освіти спеціалістів у військовій сфері (мова військових перекладачів, військових журналістів, військових психологів та соціологів, військових фінансистів, військових юристів тощо).

Маючи об'єктом вивчення взаємозв'язок мови й армії та їхній комунікативний ресурс, військова лінгвістика зможе стати самостійною галуззю, відповідаючи запитам суспільства щодо мовної аргументації у Збройних Силах України.

Як особливий тип наукового пізнання й практичної діяльності соціуму військова лінгвістика, на нашу думку, покликана вивчати мовну організацію військової комунікації, лінгвістичний аналіз різних видів текстів із позиції їх нормативності, функціональної доцільності, відповідності стандартам офіційної сфери спілкування, зокрема й міжнародної тощо.

Додатковим (проте не менш важливим, особливо в умовах війни) дослідницьким напрямом може стати вивчення стилістичного потенціалу мовного ресурсу військової сфери, окреслення його функцій (маніпулятивної, емоційно-експресивної тощо). Відтак головним предметом військової лінгвістики визначаємо військовий текст (дискурс) із його мовною організацією, стилістичним ресурсом та комунікативними завданнями.

Як сфера вербальної організації комунікації військова лінгвістика має виконувати низку ключових завдань на сучасному етапі її розвитку:

- створення рекомендацій щодо розроблення текстів нормативних документів та їх мовного оформлення;
- термінологічне, перекладацьке та лексикографічне забезпечення військової діяльності;

– очищення української військової лексики від росіянізмів та обдумане узгодження її з іноземними відповідниками у мовах міжнародного спілкування;

– вивчення та практичне розроблення лінгвоекспертних методик для аналізу та оцінювання військового дискурсу медіатекстів та соцмереж;

– лінгвістична освіта фахівців у військової галузі;

– лінгвістична експертиза текстів різних видів – усних / письмових, монологічних / діалогічних, соціально орієнтованих (за типами комунікації – медійних, наукових, економічних, фінансових та ін.) тощо;

– теоретичні та практичні дослідження в галузі військового перекладу.

З огляду на потребу якісного лінгвістичного забезпечення військової сфери (всіх її процесів та питань) на рівні рідної, української мови, а також на рівні міжнародного спілкування, а отже, англійської мови, якою переважно проходять усі перемовини, стажування, навчання тощо, перспективними є відповідні лінгвістичні дослідження в межах міждисциплінарного підходу військової лінгвістики.

Військова мова, зокрема терміносистема, розвивалася разом із формуванням української державності. Усталена, проте ще не зовсім досконала, маючи своїм підґрунтям спадкові риси «радянщини», наразі вона спрямована на найкращі мовленнєві зразки натівської армії. І російські кальки десь повільно, невпевнено, але все ж таки витісняються питомими українськими словами й фразами, а подекуди (у випадку відсутності українського відповідника) – англійськими запозиченнями (разом із новими поняттями). Досвід спілкування з військовослужбовцями в різних ситуаціях показує, що, свідомі й розумні, вони прагнуть вдосконалювати своє мовлення й постійно працюють над цим, звертаються по поради до побратимів, які краще розуміються в мовних питаннях (а в умовах війни серед них з'явилися й дипломовані філологи, ба більше – фахівці з науковими ступенями). Органи військового управління наполегливо шукають серед військовослужбовців грамотних коректорів, щоб підсилити лінгвістичний аспект підготовки різноманітної за напрямками документації, шукають осіб, які вміють упевнено спілкуватися та створювати тексти українською, – на посади своїх прес-служб, відділів зв'язків з громадськістю, управлінь комунікацій. Тішить розуміння того, що варто дбати про мову, що наше, українське слово – це також дієва зброя. І хоча подекуди військовослужбовцям опанувати її важче, ніж справжню, все ж таки вони намагаються – і на полі бою, і в роботі з бойовими розпорядженнями та іншою важли-

вою документацією. Тільки потрібно їм трохи допомогти, не залишаючи їх один на один із цією проблемою.

Література

1. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ, 2012. 402 с.
2. Олікова М. О., Семенюк А. А., Тарнавська О. М. Словник соціолінгвістичних та етнолінгвістичних термінів. Видавництво: РВВ Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Луцьк, 2010. 360 с.
3. Серебрянська І. М. Мовна підготовка військовослужбовців у контексті академічного військового співробітництва. *Південний архів (філологічні науки)*. 2024. № 99. С. 64–70.
4. Серебрянська І. М. Словник-довідник лексики сфери освіти: національно-європейська ідентичність: навч. посіб. Суми: СумДУ, 2018. 341 с.
5. Тезаурус термінів зі сфери забезпечення якості вищої освіти: українсько англійські / англійсько-українські паралелі: електронне видання / заг. ред. А. П. Бутенко, Р. В. Васько, О. В. Єременко, А. В. Корольова, Н. В. Стукало. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2025. 102 с.
6. Юрислінгвістика: словник термінів і понять / уклад.: Л. І. Шевченко, Д. В. Дергач, Д. Ю. Сизонов, І. В. Шматко / за ред. Л. І. Шевченко. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2015. 348 с.

Наталя Стрюк, Олександра Кузнєцова
(м. Вінниця)

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕМІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬ САТИРУ

У сучасну цифрову епоху англійськомовні інтернет-меми відіграють ключову роль у формуванні онлайн-культури й публічного дискурсу, відображаючи соціокультурні тенденції та слугуючи об'єктом лінгвістичних і культурологічних досліджень. Завдяки здатності долати мовні та культурні бар'єри вони сприяють міжкультурному обміну й розкривають механізми впливу цифрового контенту на глобалізацію комунікацій.

Науковці тлумачать меми як мультимодальні культурні артефакти, які створюються, комбінуються та поширюються користувачами на цифрових платформах [3].

Меми традиційно класифікують за змістом, стилем та комунікативною функцією. Зокрема, А. Нелюба виокремлює меми, що використовують гумор, меми, що використовують гротеск, сатиричні меми та саркастичні меми [2].